

HERBERT, Tony, industrieel en kunstbeschermer (Lokeren 26 juli 1902 - Kortrijk 3 oktober 1959). Geboren uit een burgerfamilie (zijn vader was textielhandelaar en van 1925 tot '29 katholiek volksvertegenwoordiger). Hij huwde met Maria Scharpé, dochter van prof. Lodewijk Scharpé, en had 11 kinderen.

Als student te Leuven speelde Herbert een rol in de strijd voor de vernederlandsing van de Gentse Rijksuniversiteit en voor het geven van Nederlandstalig onderwijs te Leuven. Hij voerde een campagne tegen de Nolf-wet, die in 1923 een gemengd-talig onderwijsstelsel invoerde. In tal van spreeksbeurten en geschriften, o.m. onder de schuilnaam Scherpehand, riep hij op tot boycot van de zogeheten Nolf-barak. In 1924 werd hij door rector monseigneur Ladeuze, met twee andere Vlaamse studentenleiders, Gerard Romsee en Paul Beeckman, van de Leuvense universiteit verwijderd, waarna hij zijn diploma van burgerlijk bouwkundig ingenieur voor de centrale examencommissie behaalde. Hij vond een betrekking bij de Kortrijkse textielindustrie, dank zij de groep Delbaere - A. Mulier en de toen jonge Kredietbank, en bouwde een onderneming op, de Kortrijkse Katoenspinnerij, die een der belangrijkste in haar soort in België zou worden.

Intussen bleef hij deelnemen aan de radicale Vlaamse strijd. Hij was nauw betrokken bij de voorbereidende besprekingen en de stichting van het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV), maar trok zich al spoedig uit die beweging terug. De redenen van deze afzijdigheid schenen aanvankelijk meer van psychologische dan van ideologische aard.

Hoewel hij zich aangetrokken voelde tot de „nieuwe marsrichting“ en de stijl van het Verdinaso, kwam het toch niet tot een verstandhouding met Joris van Severen. Ondanks zijn sterke politieke bezieling en drang tot actie, kwam Herbert in de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog vrij eenzaam te staan tussen het Vlaams nationalisme en het VNV, waarmee hij volledig had gebroken, het Verdinaso en de Katholieke Partij. Zijn opvattingen in die tijd komen het best tot uiting in een lezing, in 1938 te Sint-Niklaas gehouden, in de reeks waar ook Frans van Cauwelaert, Joris van Severen, Graaf Louis de Lichtervelde en de Leuvense hoogleraar prof. Leon van der Essen aan de beurt kwamen, over De Vlaamsche Beweging, België en de gebondenheid der Nederlanden; Nieuwe

richtlijnen. In datzelfde jaar stichtte hij de Vereniging van Vlaamse Reserveofficieren met het tijdschrift Weerkracht en Volk.

Door de trage politieke evolutie heen was hij nu de verdediger geworden van een vernieuwde Belgische staatsgedachte, een geestdriftig aanhanger van de neutraliteitspolitiek waarvan Koning Leopold III dan het symbool was, een voorstander van het opwekken van staats- en burgerzin bij de Vlaamsgezinden.

Tijdens het politiek vacuüm dat ontstond na de capitulatie van mei 1940 en het vertrek van de regering naar het buitenland beschouwde Herbert het als zijn plicht en taak niet alleen te waarschuwen tegen de uitzichtloosheid en de gevaren der collaboratie met de bezetter, maar vooral een bewuste groep politiek-bewogen personen uit alle landsdelen ertoe te brengen samen de morele en materiële wederopbouw van het land na de bevrijding voor te bereiden. Reeds op 15 juni 1940 belegde hij in zijn woning te Kortrijk de eerste vergadering waar hij iedere vorm van collaboratie veroordeelde, verklaarde geen redding te zien behalve een verhoopte overwinning van de geallieerden en een lijdzaam verzet predikte als aanloop voor een actief verzet „volgend jaar”. Op deze samenkomst waren o.m. aanwezig de latere ministers J. de Saeger en A. de Clerck en de latere senator R. Vandekerckhove. Deze eerste groep-Herbert trok onmiddellijk door het land om door individuele contacten de beweging op gang te brengen. Van het voorjaar 1941 af waren in de voornaamste centra, van West-Vlaanderen tot Limburg, te Brussel, Namen, Doornik, Charleroi en Luik, contactkernen aan het werk die onder de krachtige impuls van Herbert gedurende de gehele bezettingstijd actief geweest zijn.

Behalve een paar brochures werd o.m. het boek van Edmond Pouillet, *Les constitutions nationales belges de l'ancien régime à l'époque de l'inva-*

sion française de 1794 (verscheen in 1875), herdrukt als studiemateriaal voor de werkgrøpen. In de schoot van deze laatste werd aan een politieke doctrine voor de naoorlogse periode gewerkt. Een reorganisatie van België werd beoogd, rekening houdend met de groeiende culturele, economische en demografische betekenis van het nederlandstalig landsgedeelte, rekening houdend ook met de naoorlogse perspectieven op internationaal, economisch, financieel en sociaal gebied. Herbert was voorstander van het behoud van een unitaire staat, maar met provinciale autonomie. Zijn opvattingen over de politieke structuren trachten democratie en krachtig bewind te verzoenen. Hij was voorstander van nauwe banden tussen België, Nederland en Luxemburg. Inzake na-oorlogse repressie van collaboratie meende Herbert dat hard moest worden toegeslagen tegen een zeer beperkt aantal zwaar verantwoordelijken, maar dat een massajacht op „meelopers” te allen prijze moest worden vermeden.

Bij de bevrijding heeft Herbert getracht zijn ideeën en invloed te verbreiden via de pers. Hij was de uitgever van *De Nieuwe Standaard* (later *De Nieuwe Gids*), *L'Occident*, *De Spectator* en andere bladen. Hij publiceerde ook een boek onder de titel *Staatszin, Weerbaarheid, Grootheidszin*, waarin hij o.m. één van de talrijke uiteenzettingen uit de bezettingsjaren, benevens vóór de oorlog verschenen stukken had opgenomen. Tekenend is ook het laatste hoofdstuk, gewijd aan de rol van de monarchie in België. In dit werk komt de gedachtengang tot uiting waarvoor Tony Herbert van Weerkracht en Volk af, kort voor de Tweede Wereldoorlog, tot aan zijn dood heeft gestreden: de V.B. had zich moeten ontplooien zonder te rekenen op de cultureel-vervreemde hogere standen, vertegenwoordigers van de gevestigde orde. Daardoor had zij een staatsvijandige stroming verwekt. Nu kwam het er voor de V.B. op aan

De familie T. Herbert door E. Tytgat (1952).

zich in een staatkundig perspectief te ontwikkelen. De nieuwe Vlaamse elite zou haar plaats in de Belgische Staat moeten innemen en de traditionele verfranste elite moest ertoe gebracht worden aan haar volksvervreemding een eind te maken. De koning – Leopold III – en de dynastie bleven gedurende de jaren, volgend op de bezetting, symbool van en borg voor de eenheid van het land. Voorts ontwikkelde Herbert de „weerbaarheidsgedachte” en de vorming tot staats- en burgerzin. De terugkeer, na de bevrijding, van de regering, die te Londen haar toevlucht had genomen, de heropstanding van de vooroorlogse partijen met overwegend oude kaders, hebben ertoe bijgedragen een onmiddellijke grondige vernieuwing van het politiek- en staatsbestel de pas af te snijden, waarin Herbert het als zijn taak zag een rol te spelen. Toen in 1945 (kerstprogramma) de Christelijke Volkspartij (CVP) werd opgericht, als een vrij grondige verjonging en vernieuwing van de vroegere katholieke partij, kwamen een opvallend aantal „herbertianen”, die in de oorlogsjaren actieve medewerkers van Herbert waren geweest, in het parlement (de latere eerste-ministers Th. Lefèvre en A. Duvieusart, de latere ministers A. de Clerck, R. van Elslande, L. Meurice, J.-B. Snoy et d’Oppuers, graaf Harold d’Aspremont Lynden, P. de Stexhe, de parlamentsleden R. Vandekerckhove, L. Roppe enz). Herbert zelf werd door toedoen van de oudere leiders van de CVP-partij bij de aanwijzing van gecoöpteerde senatoren geweerd. Meteen zou zijn politieke rol uiteraard ten einde lopen.

Behalve zijn belangrijke industriële activiteit, heeft hij zich gedurende de laatste periode van zijn leven vooral met verdere uitbreiding van zijn reeds belangrijke kunstgalerie beziggehouden (Vlaamse expressionisten, vooral Gustaaf de Smet, Jan Brusselmans, Edgard Tytgat, ook Frits van den Berghe, Constant Permeke e.a.).

WERKEN: *Wat zullen onze Vlaamschgezinde studenten te Gent doen? Volksbrochure ter verspreiding der Vlaamsche gedachte in het Hogeschoolvraagstuk* (onder het pseudoniem Scherpehand, [1923]); - *De Vlaamsche Beweging, België en de gebondenheid der Nederlanden. Nieuwe Richtlijnen* (in samenwerking met F. van Cauwelaert, L. van der Essen, L. de Lichtervelde en J. van Severen, 1935); - *Staatszin, weerbaarheid, grootheidzin* [1945].
LITERATUUR: *De Strijd der Vlaamsche Studenten aan de katholieke Universiteit te Leuven mei 1924 - maart 1925* (z.j.); - H.J. Elias, *Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging 1914/1939*, II-IV (1969); - A.W. Willemsen, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940* (1969, tweede uitgave).

JEF VAN BILSEN